

Särtryck ur

NIR

Nordiskt Immateriellt Rättsskydd

Artikel från:
Häfte 2 2008 årgång 77

(166 - 169)

Författare:
I. Høedt-Rasmussen, D. Voorhoof

Debatt

Dansk kunstner vinder sag om surrealismens grænser

Af Inger Høedt-Rasmussen og Dirk Voorhoof¹

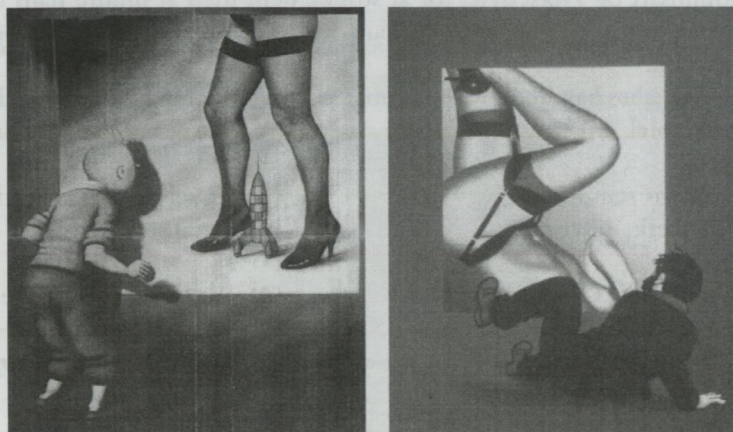
Maleren Ole Ahlberg har vundet en sag ved Appelretten i Bruxelles² om retten til at parodiere værker af Hergé (Tintin) og Magritte. Ole Ahlberg bruger velkendte figurer, som f.eks. Tintin, i en ny visionær sammenhæng og skaber hermed en ny virkelighed, hvor grænserne mellem drøm og realitet opløses.

Dommen selv skaber en ny virkelighed inden for den retlige vurdering af parodi, som nogle vil drømme om og andre få mareridt af. Vi er i et område, hvor kunsten eller kunstneren er i et spændingsfelt mellem kommercielle interesser, andre ophavsretlige interesser og ytringsfrihedens grænser.

Hvad er parodi i en retlig sammenhæng?

Skal parodi blive en snæver undtagelse til ophavsretsregler, eller er parodi en væsentlig del af beskyttelsen af en grundlæggende ret til ytringsfrihed og kunstnerisk udfoldelse?

I 1998 og 2002 udstillede Ole Ahlberg bl.a. disse billeder i Galerie Racines & L'Oeil i Bruxelles. Udstillingen i 2002 skete i samarbejde med den danske ambassade:

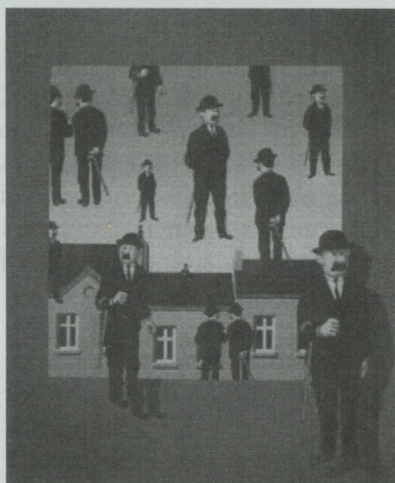
¹ Legal Human Academy.

² Cour d'appel de Bruxelles 14 juin 2007, se *Tijdschrift voor Belgisch Handelsrecht* 2007/7, 687–693.

Ved begge udstillinger nedlagde Moulinsart og Hergés enke, der har rettighederne til Tintin, fagedforbud mod udstilling og reproduktion af billederne og forlangte herudover at billederne blev destrueret. Disse billeder havde begge seksuelle aspekter, og det var derfor et selvstændigt klagepunkt, at Tintin eller kaptajn Haddock var involveret i erotiske situationer.

Yderligere et billede, som blandede figurene, Dupont og Dupond fra Tintin med Magrittes surrealistiske omgivelser, blev inddraget i sagen, hvor også Magrittes rettighedshaver, Charly Herscovici, gjorde krav gældende på grund af krænkelse af maleriet "Golconde" fra 1953.

Efter rettighedshaverne til Tintin i to omgange havde nedlagt fagedforbud mod udstilling og reproduktion af Ole Ahlbergs billeder, anlagde Ole Ahlberg en sag mod Moulinsart og Herscovici for at stoppe dem med at hindre hans udstillinger og få en retlig anerkendelse af hans ret til at præsentere sine arbejder for offentligheden.

Denne sag tabte han den 19. september 2003 ved retten i Bruxelles.³ Da sagen er helt principiel, ankede Ole Ahlberg sagen. Fire år efter har han nu vundet ved appelretten.⁴

Appelrettens standpunkt er, at Ole Ahlberg har en selvstændig ret til beskyttelse af sit værk, selvom værket er en parodi eller transformering af et andet kendt værk.

Det betyder, at Ole Ahlbergs billeder nu igen kan udstilles i Belgien. Billederne har netop kunnet ses i Forum i København på Art Forum fra 21.-23. september 2007 og er stadig på kunstnerens hjemmeside www.oleahlberg.dk/galleri.html.

³ Président du tribunal de première instance 19 septembre 2003, *Auteurs & Media* 2004/1, 38.

⁴ Også for Moulinsart og Herscovici er sagen så principiel, at de ønsker den prøvet ved Cour de cassation.

Kunsten og juraen i et paradigmeskift

Copyright har inden for de sidste århundrede været beskyttet med fokus på individet og på kontrol af rettigheder. Dette begrænser andres muligheder for udfoldelse og udvikling. Hvad er det for rammer, vi vil have om kunstnerisk udfoldelse i forhold til ophavsret og ytringsfrihed?

I den traditionelle juridiske verden kunne Ole Ahlberg have fremstillet en lille dreng med strithår, måske en hund og en raket og været på den "rigtige" side af copyright-regler, idet beskueren selv skal gætte, hvem der refereres til. Dommen fra Appelretten i Bruxelles bryder med dette og accepterer, at Tintin, Kaptajn Haddock, Dupont og Dupond som fuldt færdige og let genkendelige figurer optræder i helt nye sammenhænge.

Hergé har selv kreeret en fantasiverden til Tintin. Tintin på månen og Tintin med sin raket er et univers. Det er dette univers, Ole Ahlberg nu udvider. Skal det være forbudt at udstyre Tintin med mobiltelefon, internetopkobling og Ipod? Og er det æreskrænkende at lade Tintin og Kaptajn Haddock kigge på damer? Domstolen i Bruxelles udtalte, at det er velkendt, at erotik og pornografi ikke er Hergés inspirationskilde, og derfor kunne Ahlbergs billeder ikke ødelægge Hergés omdømme eller ære.

Dommeren som kunstanmelder og kunstneren som skaber af en ny retlig ramme

Skal et samfund kræve, at billeder, der gør tilskuerens verden større og udvikler eller videreudvikler kunsten, skal destrueres for at beskytte en død mands arbejde 70 år efter hans død? Nej, det skal samfundet ikke ifølge den nye dom. Men det er et omdiskuteret emne også i Danmark. Retten i Lyngby afsagde sidste år dom i en sag, hvor billedhuggeren Professor Bjørn Nørgård har ladet et billede af Edward Eriksens skulptur Den lille Havfrue indgå i en collage. Hans Advokat Erik Nyborg ser paralleller mellem Ole Ahlberg sag og denne.

Der er ikke tale om noget nyt fænomen. Magrittes efterkommere burde se på, hvorledes Magritte har fremstillet en parodi eller videreudvikling af Manets billede "le Balcon" i sit eget værk "Perspective".

Det er interessant, at billedet "Perspective" efter nutidens regler ville have krænkert Manets efterkommeres rettigheder, mens det efter datidens regler var lovligt (beskyttelsen var tidligere 50 år, hvor den i dag er 70 år efter ophavsmandens død).⁵

Mon ikke Magritte ville have støttet Ole Ahlberg i sagen om brug af Tintin? Eller har Magrittes efterkommeres interesser her mange år efter hans død i 1967 udviklet sig til et ønske om at bremse andre kunstneres eksperimenterende arbejde. Magritte var inspireret af Manet og brugte elementer fra hans arbejde i rene kopier. Han transformerede Manets arbejde ind i en anden kontekst. Og nu transformerer Ole Ahlberg Magrittes arbejde ind i en ny kontekst. Skulle han vente 30 år til for lovligt at kunne gøre det? Med den belgiske dom åbnes mulighederne for denne transformation, og en ny dimension af parodibegrebet introduceres, hvor det ikke er en betingelse, at en parodi eksplicit kritiserer eller gør grin med det originale værk. At rettighedshaverne ikke bryder sig om den nye kontekst, er ikke nok til at indskrænke ytringsfriheden, og det er ikke dommerens opgave at være smagsdommer.

Retten i Bruxelles anerkender, at Ole Ahlberg har en beskyttet interesse i at fremstille sine kunstværker. Malerier, hvis intention det er at lave dialog med beskueren om udvikling af elementer, der før var i en snæver boks og at lade grænserne mellem fiktion og realitet opløse sig og udforske imagination og drøm. Dommen understreger, at Ole Ahlbergs værker har en unik originalitet i måden, hvorpå han lader verdener mødes, som normalt er fremmede for hinanden. Han lader ikke blot en fiktiv verden mødes med virkeligheden, men lader også to eksisterende fiktive universer mødes, som i billedet "Représentation interdite" hvor Hergés verden mødes med Magrittes.

Det er ikke kun i malerkunsten denne udvikling ses. Også Internet, Second Life, Harry Potter m.fl. mikser fiktive verdener og eventyrlige ind i det, vi indtil nu, har kaldt "real world".

Trues væsentlige interesser af, at et billede af den lille havfrue indgår i en kollage af Bjørn Nørgård? Dette skal landsretten afgøre. En kollage lavet i året for H.C. Andersens 200 års fødselsdag, med det formål at give os et nutidigt perspektiv og give os nye oplevelser i en udvidet verden. Skal regler om ophavsret, nationale eller internationale, forhindre Bjørn Nørgård, Ole Ahlberg eller andre i at sende os på visionære rejser?

At rejse er at leve!

Desuden, at Ole Ahlberg har været udsat for en række krænkter af sine rettigheder i Belgien. Billederne har været brugt i en række bøger og i et Forum fra 21.-23. september 2007 og er stadig i brug på nettet.

Præsident du tribunal de première instance de Bruxelles a rendu son arrêt le 14 mars 2007. Også for Magritte og Hergé.

⁵ Manet døde i 1883 og Magritte malede Perspective II i 1950.